

6183 SAYILI KANUNA GÖRE TASARRUFUN İPTALİ DAVALARI

Melike KAYA KARAHANLI*

Özet

Hukukumuzda kamu alacaklarının korunmasına ilişkin mevcut düzenlemelerden birisi de tasarrufun iptali davalarıdır. Pek çok kamu borçlusu, borçlarını ödemek istemez. Bu yüzden de çeşitli işlemler yaparak malvarlığını- görünüşte- azaltır. Böylece idare, kamu borcunu tahsil etmek istediğinde, borçlunun malvarlığı ya kalmamıştır ya da var olan malvarlığı borcu karşılama yetmemektedir. Böyle durumlarda idare, kanunda yer alan şartların oluştuğunu tespit ederse, kamu borçlusunun yaptığı bazı işlemlerin iptal edilmesi için tasarrufun iptali davası açar. Kısacası, tasarrufun iptali davaları, kamu alacaklılarının kamu borçlarını ödememek için idareden mal kaçırmak amacıyla yaptığı işlemlerin iptali açılan davalarıdır.

Tasarrufun iptali davaları, 6183 sayılı Kanunda 24 ila 31. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bu çalışmada, tasarrufun iptali davalarının amacı, hukuki mahiyeti, tarafları, dava konusunu oluşturan tasarruf türleri, dava açma süresi, yetkili ve görevli mahkeme; kısaca davanın şartları ve özellikleri ele alınmıştır.

Çalışmada, tasarrufun iptali davalarının teorik çerçevesi çizilmiştir. Bununla birlikte tasarrufun iptali davaları uygulama için de oldukça önemlidir, zira pek çok yargı kararına konu olmuştur. Teorik bilginin somutlaşması ve uygulama açısından da yol gösterici olması açısından çalışma boyunca çok sayıda yargı kararına yer verilmiştir.

* Avukat, melikekayakaranli@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6523-6706.

Ayrıca, konuyla ilgili güncel bir gelişme olarak, tasarrufun iptali davasına ilişkin 6183 sayılı Kanunun m. 28/1’de yer alan düzenlemenin, Anayasa Mahkemesinin, 22.06.2023 tarihinde verdiği, 16.06.2024 tarihinde yürürlüğe girecek olan iptal edilmesine ilişkin kararı hakkında açıklama ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tasarrufun İptali Davaları, Kamu Alacakları, Hükümsüz İşlemler.

CANCELLATION OF SAVINGS CASES ACCORDING TO LAW NO. 6183

Abstract

One of the existing regulations on the protection of public receivables in our law is the cancellation of savings cases. Many public debtors do not want to pay their debts. Therefore, it reduces its assets – ostensibly – by making various transactions. Thus, when the administration wants to collect the public debt, the debtor's assets are either not left or the existing assets are not enough to cover the debt. In such cases, if the administration finds that the conditions set forth in the law have occurred, it shall file a lawsuit for the cancellation of the disposition in order to cancel some transactions made by the public debtor. In short, cases of cancellation of savings are cases in which transactions made by public creditors with the aim of smuggling goods from the administration in order not to pay public debts are canceled.

Cases for the cancellation of savings are regulated in Law No. 6183 between Articles 24 and 31. In this study, the purpose of the cases for the cancellation of savings, their legal nature, the parties, the types of savings constituting the subject of the lawsuit, the duration of the lawsuit, the competent and responsible court; briefly, the conditions and characteristics of the case are examined.

In the study, the theoretical framework of the cases of cancellation of savings was drawn. However, cases of cancellation of savings are also very important for practice, as they have been the subject of many judicial decisions. In order to concretize theoretical knowledge and to guide it in terms of practice, many judicial decisions were included throughout the study.

Additionally, as a current development on the subject, explanations and evaluations were made regarding the Constitutional Court's decision on 22.06.2023 on the annulment of the regulation in Article 28/1 of Law No. 6183 regarding the cancellation of the disposition, which would enter into force on 16.06.2024.

Keywords: Cases for Cancellation of Savings, Public Receivables, Invalid Transactions.

Extended Summary

The state needs revenue to fulfill the duties expected from it and to ensure continuity in the fulfillment of these duties. Government revenues are divided into two as private revenues and public revenues. Public revenues constitute the vast majority of state revenues. The vast majority of public revenues are public receivables. The state wants to obtain public receivables as soon as possible, with the least expense and in the easiest way. In this respect, the State has given superiority to public receivables and private receivables and has given some privileges. One of these privileges is the cancellation of savings cases.

Public debtors, taking advantage of the freedom to save, take some legal action to avoid paying public debts. With these transactions, they smuggle goods from the tax administration. When the administration wants to collect public receivables, it cannot find goods to cover the debt. Therefore, it investigates whether the public debtor has taken action that reduces his assets within a certain period of time. When it detects the existence of these transactions, the administration cannot automatically consider them invalid. As a consequence, if there are other conditions, he requests the court to invalidate these transactions by filing a lawsuit for cancellation of the disposition. In summary, cancellation of savings lawsuits are lawsuits filed by public debtors who do not want to pay their public debts to invalidate their transactions to reduce their assets. The administration that wins this case obtains the authority to pursue enforcement proceedings over the property subject to disposition. It provides the opportunity to sell the goods and collect the public receivables from that price. Therefore, cases of cancellation of savings are important in terms of the protection of public receivables.

The cases of cancellation of savings are regulated in Articles 24-31 of Law No. 6183. In these articles, the transactions that are the subject of the lawsuit are generally regulated as nullified transactions made for the purpose of smuggling property from the administration of the public debtor and other transactions. Transactions made gratuitously, transactions with a certain degree of kinship accepted as donations by law, transactions made with a provision far below their value are the first things that come to mind of these savings. Although these transactions are generally stated, what they are is not regulated in detail. For example, transactions that are performed with a provision far below their actual economic value at the date of the transaction are also transactions to be invalidated. However, the meaning of the expression far below its value is not clear. Although it has been regulated that transactions with certain relatives may be invalidated, no arrangements have been made regarding the properties transferred to the adoptees. According to the regulation in the law, these transactions must be made within two years starting from the date of payment. What is the legal nature of this two-year period is another issue discussed in the study.

In addition, if it is known that the public debtor is engaged in transactions with the intention of smuggling goods, these transactions are also invalidated. How to know that the purpose of the public debtor while performing the legal action is to smuggle goods from the administration is another issue investigated in the study. The judge was expected to evaluate the case in question and decide whether there was a disposition in the case. Although there is no detailed regulation in the law on this issue, criteria have been introduced in court decisions and examples have been given. In the study, explanations were made regarding these legal procedures, the criteria introduced in judicial decisions were discussed and examples of judicial decisions were given. Again, in these articles, the parties to the case, the duration of filing the lawsuit, in which court the case will be filed, the results of the case if the administration wins the case. The plaintiff party is always the public administration; however, it is unclear who can be sued. Who will be sued and what will be demanded in the event that a property changes hands twice or more is another issue discussed in the study. Explanations have been given as to what the administration will demand in the case and how it will prove its claims. How he will proceed if he wins the case is another issue discussed.

In this study, the cases of cancellation of savings are framed by using the opinions in the legal regulations and doctrine. Many public debtors don't want to pay off their debt. It makes from the savings that constitute the subject of this case. Therefore, in practice, these cases are very common. Many disputes arise from these transactions. As a result, there are many judicial decisions regarding the cancellation of the savings. The framework drawn with the help of legal regulations and doctrine has been filled by making use of judicial decisions. The legal nature of the cases of cancellation of savings, the subject of the cases of cancellation of savings, who may be the parties to this case, in which court this case will be filed, the results of these cases were discussed in light of judicial decisions. In particular, the savings in the case were discussed in detail, and many examples of judicial decisions were given.

In addition, under the relevant heading, explanations and evaluations were made about the decision of the Constitutional Court on 22.06.2023 to annul the regulation in Article 28/1 of Law No. 6183, which is the subject of the lawsuit for the annulment of the disposition.

Giriş

Devlet kendisinden beklenen görevleri yerine getirmek ve bu görevleri yerine getirme noktasında devamlılığı sağlamak için gelire ihtiyaç duymaktadır. Devlet gelirleri, özel gelirler ve kamu gelirleri olmak üzere ikiye ayrılır. Kamu gelirleri devlet gelirlerinin büyük çoğunluğunu oluşturur. Kamu gelirlerinin büyük çoğunluğunu ise kamu alacakları oluşturur. Devlet, kamu alacaklarını en kısa sürede, en az masrafla ve en kolay şekilde elde etmek ister. Bu açıdan Devlet, kamu alacaklarına, özel alacaklara nazaran, üstünlük tanımış ve birtakım imtiyazlar vermiştir. Bu imtiyazlara; ihtiyati haciz, ihtiyati tahakkuk, kamu borçlusunun teminat göstermesi, kamu alacaklısına tanınan rüçhan hakkı, tasarrufun iptali örnek verilebilir. Tasarrufun iptali davaları, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun¹ 26-29-30. maddelerinde düzenlenen türden tasarrufların iptali amacıyla açılan davalardır. Kamu borçlularının, borcun tahsilini engellemek amacıyla yaptıkları bir takım özel hukuk işlemlerini hükümsüz

1 RG. 28.07.1953, S. 8469.

kılmak için kamu alacaklısı idarenin açtığı davalardır. Bu çalışmada kamu alacaklılarının tahsiline hizmet eden tasarrufun iptali davalarının -sırasıyla- hukuki mahiyeti, amacı, dava konusu tasarruflar, tarafları, koşulları, görevli ve yetkili mahkeme ile, davanın sonuçları ele alınmıştır. Ayrıca, ilgili başlık altında, Anayasa Mahkemesinin tasarrufun iptali davasının konusunu teşkil eden 6183 sayılı Kanunun m. 28/1’de yer alan düzenlemenin iptal edilmesine yönelik 22.06.2023 tarihinde verdiği karar hakkında açıklama ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

I. Genel Olarak Tasarrufun İptali Davaları

Haciz yoluyla takipte malların haczedilmesinden ve iflas yoluyla takipte iflas kararı verilmesinden önce, borçlu malvarlığı üzerinde istediği gibi tasarrufta bulunabilir². İflas etmek üzere olan ya da mallarına haciz konulma ihtimali olan kamu borçluları, kamu borcunu ödememek için malvarlıklarını bu tasarruf serbestliğini kullanarak şüpheli işlemler yapabilir³.

Bu işlemler ile kamu borçlusu, kamu alacaklısı idareden mal kaçırmayı amaçlar. Yaptığı tasarruf işlemleri ile mal varlığını azaltır. Böylece kamu alacaklısı idare, alacağını tahsil etmek üzere hacze veya iflas yoluna başvurduğunda, borçlunun malvarlığı ya hiç olmaz ya da borcu karşılamaya yetecek miktarda olmaz⁴. İdare, kamu borçlusunun malı olmadığına ya da mevcut malların borcu ödemeye yetmediği durumlarda, ödeme süresinden itibaren geriye doğru iki yıl içinde gerçekleştirilen ivazsız işlemler, bağışlamalar ve hükümsüz kabul edilen diğer işlemler ile; ne zaman yapıldığı önemli olmaksızın tek taraflı olarak alacağın tahsilini kısmen veya tamamen engelleyen, borçlunun bu amacını bilen veya bilebilecek kişilerle yapılan işlemlerin hükümsüz kılınmasını sağlayarak alacağını tahsil eder⁵. Bu işlemlerin hükümsüz kılınması ise tasarrufun iptali davaları ile sağlanır⁶.

2 Yusuf Karakoç, *Kamu İcra Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2016, s. 367.

3 Karakoç, s. 367.

4 Karakoç, s. 367; Kerem Öncü, *Vergi Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012. s. 17.

5 Hakan Albayrak/Serkan Açar, “Tasarrufun İptali Davalarının Kamu İcra Hukuku ve Genel İcra Hukuku Çerçevesinde Özel Dava Şartları Bakımından Karşılaştırılması”, *TBB Dergisi*, 124 (2016): 433-484, s. 480; Karakoç, s. 368.

6 Albayrak/Açar, s. 480; Karakoç, s. 367.

Tasarrufun iptali davaları, 6183 sayılı Kanununun 24-31. maddeleri arasında, sekiz maddede düzenlenmiştir. Söz konusu dava, kamu alacaklısı idarenin, kamu borçlusunun kamu alacağının tahsilini önleyen veya zorlaştıran tasarruflarının geçersiz kılınması için açtığı bir davadır⁷. Kamu alacaklarının kolay ve seri tahsili amaçlanır. Bu doğrultuda, kamu alacağının korunma yöntemlerinden biri olan tasarrufun iptali davaları, alacağın tahsilinin kısmen veya tamamen engellemek için yapılan tasarrufların hükümsüz kılınması adına idareye tanınan dava hakkıdır.

II. Tasarrufun İptali Davalarının Hukuki Mahiyeti

Tasarrufun iptali davaları ile mahkeme, borçlunun tasarruf ederek icra takibinin dışında bıraktığı malın takip konusuna dahil edilip edilmemesine ilişkin karar verir. Burada dava, malın aynına ilişkin değildir⁸. Tasarrufun iptali davası idarenin alacak hakkından kaynaklandığından⁹ şahsi nitelikte

- 7 Albayrak/Ağar, s. 479; Karakoç, s. 369; Selim Kaneti/Esra Ekmekçi/Gülşen Güneş/Mahmut Kaşıkçı, *Vergi Hukuku*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2019, s. 578; Ateş Oktar, *Vergi Hukuku*, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2019, s. 332; Öncü, s. 17-18; Yargıtay 17. HD, E. 2012/12574 K. 2013/227 T. 17.1.2013: "...Dava, 6183 sayılı yasanın 24 ve devamı maddeleri uyarınca açılmış olup, tasarrufun iptali istemine ilişkindir. 6183 sayılı yasanın 24 ve devamı maddeleri uyarınca açılan tasarrufun iptali davasından maksat aynı yasanın 28, 29 ve 30. maddelerinde yazıldığı gibi alacağın tahsilini temin için borcun doğumundan sonra yapılan tasarrufların iptaline hükmetmektir..." (Hukuktürk, erişim: 10.12.2022).
- 8 Albayrak/Ağar, s. 442; Binnur S. Çelik, *Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 144; Karakoç, s. 370, Öncü, s. 46. Yargıtay 17. HD, E. 2011/5563 K. 2011/7537 T. 14.07.2011; "...Davacı, iptal davası sabit olduğu takdirde, tasarruf konusu mal üzerinde cebri icra yolu ile hakkını almak yetkisini elde eder ve tasarruf konusu taşınmaz mal ise, davalı üçüncü şahıs üzerindeki kaydın düzeltilmesine gerek olmadan o taşınmazın haciz ve satışını isteyebilir. Bu yasal nedenle iptal davası, alacaklıya alacağını tahsil olanağını sağlayan, nisbi nitelikte yasadan doğan bir dava olup; tasarrufa konu malların aynı ile ilgili değildir..." Aynı yönde bkz. Yargıtay 17. HD, E. 2013/92 K. 2014/7610 T. 15.05.2014 tarihli kararı ile Yargıtay 15. HD, 2002/6497 K. 2003/486 T. 30.01.2003: "... Tasarrufun iptali davalarında amaç; borçlunun alacaklısını zarara uğratmak kasdı ile mal varlığından çıkardığı mal ve hakları alacaklının alacağını elde etmek üzere tekrar borçlunun mal varlığına geçmesini sağlamak olduğundan, başka bir deyişle dava mülkiyete ilişkin bulunmadığından..." (Hukuktürk, erişim: 10.12.2022).
- 9 Albayrak/Ağar, s. 442; Adnan Gerçek, *Kamu Alacaklarının Tahsil Hukuku*, Bursa: Ekin Yayınevi, 2017, s. 212; Karakoç, s. 370; Muhsin Koçak, *Vergi İcra Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 192; Burcu Kuzucu Yapar, *Türk Hukukunda Kamu Alacaklarını Güvence Altına Alan Önlemler*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020; s. 259. Yargıtay 17. HD, E. 2012/7634 K. 2013/ 4622 T. 02.04.2013: "...Davacı, iptal

bir davadır¹⁰. Bu dava neticesinde, tasarruf konusu mal, yine üçüncü kişinin malvarlığında kalır ancak davacı idare, o malı haczettirip satışından elde edilen tutardan alacağını tahsil etme imkanını elde eder¹¹. Dolayısıyla, tasarrufun iptali davasında, malın aynına ilişkin karar verilmez¹².

III. Tasarrufun İptali Davasının Amacı

Kamu borçlusunun, 6183 Sayılı Kanun'un 27-30. maddelerinde de açıkça belirtildiği üzere kamu alacağının tahsiline imkân bırakmamak amacıyla yapılan tasarrufların iptali düzenlenmiştir (6183 Sayılı Kanun m. 24). Bu itibarla görülecek iptal davaları neticesinde alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesinin sağlanarak kamu borçlusunun tasarruf ve hukuki işlemleri hükümsüz sayılacak, üçüncü kişiden önce kamu alacaklısı idarenin dolayısıyla kamunun menfaati- korunacaktır.

Tasarrufun iptali davasında hedeflenen, borçlunun kamu alacağını imkânsız kılmak amacıyla yapmış olduğu tasarrufların kamu alacaklısı idareye karşı sonuç doğurmamasını ve bu itibarla eşya, alacak veya hakkın sanki kamu borçlusunun tasarrufu altındaymış gibi cebri icra marifetiyle alacağın tahsilini sağlamaktır¹³.

davası sabit olduğu takdirde, tasarruf konusu mal üzerinde cebri icra yolu ile hakkını almak yetkisini elde eder ve tasarruf konusu taşınmaz mal ise, davalı üçüncü şahıs üzerindeki kaydın düzeltilmesine gerek olmadan o taşınmazın haciz ve satışını isteyebilir. Bu yasal nedenle iptal davası, alacaklıya alacağını tahsil olanağını sağlayan, nisbi nitelikte yasanın doğan bir dava olup; tasarrufa konu malların aynı ile ilgili değildir." (Hukuktürk, erişim: 10.12.2022)

10 Serkan Açar, "Özel Hukuk İşlemlerinin (Tasarruflarının) İptaline İlişkin Davaların Vergi Hukukuna Yansımaları", *Vergi Sorunları Dergisi*, 326 (2015): 144-168, s. 163; Gerçek, s. 212; Karakoç, s. 370; Koçak, s. 192; Öncü, s. 46; Yapar, s. 259.

11 Gerçek, s. 212; Karakoç, s. 371; Koçak, s. 191.

12 Gerçek, s. 212; Karakoç, s. 371; Koçak, s. 192.

13 Açar, s. 146; Karakoç, s. 371; Öncü, s. 19; Yargıtay 17. HD, E. 2011/5563 K. 2011/7537 T. 14.07.2011: "...Tasarrufun iptali davalarında amaç, borçlunun aciz yada iflasından önce yaptığı ve aslında geçerli olan bazı tasarrufların geçersiz ya da "iyiniyet kurallarına aykırılık" nedeniyle alacaklıya karşı sonuçsuz kalmasını ve dolayısıyla o mal üzerinden cebri icraya devamlı alacağın tahsilini sağlamaktır..."; Aynı yönde bkz, Yargıtay 17. HD, E. 2012/5778 K. 2012/6682 T. 23.05.2012; Yargıtay 17. HD, E. 2013/92 K. 2014/7610 T. 15.05.2014; Yargıtay 17. HD, E. 2012/8300 K. 2013/4808 T. 04.04.2013: "... Dava 6183 sayılı yasanın 24 ve devamı maddeleri uyarınca açılmış tasarrufun iptali istemine ilişkindir. İptal davasından maksat alacağın tahsilini temin için borcun doğumundan sonra yapılan tasarrufların iptaline hükmet-tirmektir..."; Yargıtay 17. HD, E. 2012/7108 K. 2013/4177 T. 26.03.2013: "... 6183

IV. Tasarrufun İptali Davasının Konusu

Tasarrufun iptali davasının konusu, kamu borçlusunun yaptığı kamu borcunun ödenmesini önleyen tasarruf işlemidir¹⁴. Bu dava ile, tasarruf işlemi hükümsüz kabul edilerek, kamu alacaklısı idarenin tasarrufa konu malvarlığı üzerinde takip yapabilmesi amaçlanır¹⁵. Tasarruf işlemleri, hakların veya hukuki ilişkilerin içeriğini etkileyen, sınırlayan veya tamamen ortadan kaldıran işlemlerdir. Tasarruf işlemleri ile malvarlıklarının aktif kısmı değişmektedir. Bu özelliği haiz olmayan taahhüt işlemleri, tasarrufun iptali davalarının konusu değildir. Satış vaadi sözleşmeleri bu duruma örnek gösterilebilir¹⁶. Mahkeme kararıyla gerçekleştirilen devirler ile cebri icrayla yapılan satışlar da yine tasarrufun iptali davasının konusu dışındadır¹⁷.

A. Hükümsüz Kabul Edilen Tasarruflar

Tasarrufun iptali davaları, kanun koyucunun, kamu alacağını güvence altına almak için düzenlediği yollardan birisidir. 6183 sayılı Kanun, kamu alacağının tahsilini zorlaştıran bir takım tasarrufların kanunda belirtilen diğer koşulları da sağlaması halinde hükümsüz kılınabileceğini düzenlemiştir¹⁸. Hükümsüz kılınabilecek bu tasarruflar ise, 6183 sayılı Kanununun 27-28-29. maddelerinde özel olarak düzenlenmiştir¹⁹. Bu tasarruflar ivazsız tasarruflar, başıslama sayılan tasarruflar ve hükümsüz kabul edilen diğer tasarruflar olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Ancak davaya konu

Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanunun 24 ve izleyen maddelerinde düzenlenen tasarrufun iptali davalarında amaç, Hazine alacağının tahsiline engel olmak için yapılan tasarrufların iptali ile bu tasarruflar sebebiyle üçüncü kişilerin elde ettiği bedellerin kendilerinden tahsili, başka bir deyişle Hazine alacağının tahsilini önlemek için yapılan tasarrufların butlanına hükmettirmek, bu yolla yapılan işlemin iptali ile davacı idarenin davaya konu mal üzerinden cebri icraya devamla alacağın tahsilini sağlamaktır. Davacı, iptal davası sabit olduğu takdirde, tasarruf konusu mal üzerinde cebri icra yolu ile hakkını almak yetkisini elde eder...” Aynı yönde bkz. Yargıtay 15. HD. 2002/6497 K. 2003/486 T. 30.01.2003 (Hukuktürk, erişim: 10.12.2022).

14 Barış Bahçeci, *Kamu Alacağını Takip Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 253.

15 Bahçeci, s. 253; Koçak, s. 191.

16 Karakoç, s. 374.

17 Karakoç, s. 374.

18 Gerçek, s. 215.

19 Gerçek, s. 215; Koçak, s. 188.

tasarruflar, üç grup halinde düzenlenmiş ise de hangi tasarrufların iptal davasına tabi olduğu hususu hâkimin takdirine bırakılmıştır²⁰.

1. İvazsız Tasarruflar

6183 sayılı Kanununun 27. maddesinde düzenlenmektedir. Söz konusu hükme göre: “*Amme alacağını ödememiş borçlulardan, müddetinde veya hapsen tazeyikına rağmen mal beyanında bulunmayanlarla, malı bulunmadığını bildiren veyahut beyan ettiği malların borcuna kifayetsizliği anlaşılanların ödeme müddetinin başladığı tarihten geriye doğru iki yıl içinde veya ödeme müddetini başlamasından sonra yaptıkları bağışlamalar ve ivazsız tasarruflar hükümsüzdür.*”

Bir tasarrufun ivazlı ya da ivazsız olduğu özel hukuk hükümlerinden hareketle belirlenir²¹. İvazsız tasarruf; karşılığı alınmadan gerçekleştirilen ekonomik değer aktarımlarını ifade eder²². Bir malın devrinin ya da kullan-dırılmasının kısaca tasarrufun bir edime mukabil olarak yapılmaması olarak da düşünülebilir²³. Burada belirtilen ivazsız tasarruflar, normal koşulların dışındaki hediye ve hibeyi de kapsar²⁴.

Bağışlama ise; bir kişinin, malının tümünü veya bir kısmını karşılıksız olarak bir kimseye temlik etmesidir (BK m. 234). Bağışlama, kime yapıldığından bağımsız olarak hükümsüz kılınabilecek işlemlerdendir²⁵.

Tasarrufun iptali davasının konusu olan ivazsız bir tasarrufun varlığından bahsedebilmek için şu üç şart kümülatif olarak aranmaktadır:

20 Talih Uyar, “Tasarrufun İptali Davasının Konusu”, *Ankara Barosu Dergisi*, 1 (2011): 211-231, s. 230. Yargıtay 17. HD, E. 2011/5563 K. 2011/7537 T. 14.07.2011: “... borçlunun aciz ya da iflasından önce yaptığı iptale tabi tasarrufları, üç grup altında ve İİK’ nun 28, 29 ve 30 maddelerinde düzenlenmiştir. Ancak, bu maddelerde iptal edilebilecek bütün tasarruflar, sınırlı olarak sayılmış değildir. Kanun, iptale tabi bazı tasarruflar için genel bir tanımlama yaparak hangi tasarrufların iptale tabi olduğu hususunun tayinini hakimin takdirine bırakmıştır.” (Lexpera, erişim: 12.01.2022); Aynı yönde bkz. Yargıtay 17. HD, E. 2011/11438 K. 2012/4501 T. 11.04.2012 (Hukuk-türk, erişim: 10.12.2022).

21 Karakoç, s. 375.

22 Gerçek, s. 216; Karakoç, s. 375.

23 Bahçeci, s. 257; Turgut Candan, *Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2018, s. 145.

24 Gerçek, s. 215; Candan, s. 151; Karakoç, s. 376.

25 Candan, s. 145; Karakoç, s. 375.

- Kamu borçlusunun borcunun bir kısmını veya tamamını ödemiş olması,
- Kamu borçlusunun mal beyanında bulunmaması ya da bulunsa bile beyan ettiği malvarlığının borcunu ödemeye yeterli miktarda olmaması
- Söz konusu ivazsız tasarrufun ödeme süresinden itibaren geçmiş iki yıl içinde yapılması.

Bu şartların varlığı halinde, ivazsız tasarruf dava konusu olabilir²⁶.

2. Bağışlama Sayılan Tasarruflar

6183 sayılı Kanunun “Bağışlama sayılan tasarruflar başlıklı” 28. maddesi bazı tasarrufları da bağışlama olarak değerlendirmiştir. Böylece, kanun koyucu 28. maddede yer alan tasarrufların bağış olduğuna ilişkin “karine” getirmiştir²⁷. Bu karine, kesin kanuni niteliğindedir.

Söz konusu hükme göre;

“Yirmi yedinci maddenin tatbiki bakımından aşağıdaki tasarruflar bağışlama hükmündedir:

1. Üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan hısımlarıyla, eşler ve ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) sıhri hısımlar arasında yapılan ivazlı tasarruflar,
2. Kendi verdiği malın, aktin yapıldığı sıradaki değerine göre borçlunun ivaz olarak pek aşağı bir fiyat kabul ettiği akitler,
3. Borçlunun kendisine yahut üçüncü bir şahıs menfaatine kaydı hayat şartıyla irat ve intifa hakkı tesis ettiği akitler.”

Bu hükümden dolayı, özel hukuk açısından ivazlı olan bazı tasarruflar, bağışlama kabul edilmektedir²⁸.

Uygulamada genellikle kamu borçlusu, özellikle m.28/1’de belirtilen akrabalarla çocukları ve damatlarıyla, enişterileri ile işlem yaparak mal kaçırabilmektedir.²⁹ Bu işlemler genellikle ivazsız yapılmasına rağmen ivazlı

26 Gerçek, s. 216.

27 Açar, s. 151; Hasan Hüseyin Bayraklı, *Vergi İcra Hukuku*, Afyon: Celepler Matbaacılık, 2014, s. 75; Karakoç, s. 376; Yapar, s. 281.

28 Candan, s. 145; Karakoç, s. 374.

29 Borçlunun, kardeşine, eniştesine, şirket ortağına tasarruf ettiği bir olay örneği için bakınız Yargıtay 17. HD, E. 2016/ 898 K. 2018/6072 T. 18. 06. 2018 (Hukuktürk, erişim: 10.12.2022).

yapılmış gibi gösterilebilmektedir³⁰. Bu yüzden kanun koyucu bu tasarrufları -kanuni bir karine getirerek- bağışlama kabul etmektedir. Bu sebeple yargı kararlarında, akrabalık ilişkilerinin derecelerinin araştırılması gerektiği sıklıkla ifade edilmektedir³¹. Bu maddede üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan hısımlarıyla, eşler ve ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) sıhri hısımlar arasında yapılan ivazlı tasarrufların bağışlama kabul edileceği düzenlenmişse de evlat edinen ve evlatlık arasında gerçekleştirilen tasarruflar ile ilgili gerek bu maddede gerek 6183 sayılı Kanunun diğer maddelerinde özellikle bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu tür tasarruflar için öğretide 6183 sayılı Kanunun 30. maddesinin uygulanması gerektiği ifade edilmiştir³². Bu konuda vergilerin kanuniliği ilkesi gereğince kanuni düzenleme yapılmalı ve evlat edinilen kişi de 28. madde kapsamına alınmalı idi. Ancak, üçüncü dereceye kadar (bu derece dâhil) kan hısımlarıyla eşler ve ikinci dereceye kadar (bu derece dâhil) sıhri hısımlar arasında yapılan ivazlı tasarrufların bağışlama sayılacağına ilişkin 28. maddede yer alan düzenlemenin Anayasa'nın 13., 35. ve 36. maddelerine aykırı olduğu gerekçesi ile iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmuştur. İptal talebinin gerekçesi ise, düzenlemenin muvazaa ihtimalini yüksek gördüğü belirli derecedeki kişiler ile gerçekleşen işlemlerin ivazlı olup olmadığı değerlendirilmeden bağışlama niteliğinde olduğunu -kesin- kanuni karine olarak ele almasıdır. İlk derece mahkemesinin görüşüne göre, kesin- kanuni karine getirmesiyle, belirtilen kişilerle tasarrufun gerçekleştirilmesi halinde, bu kişilerin iyi niyetli olduğuna dair iddiasının ya da başka herhangi bir iddianın dinlenmesinin, araştırılmasının önüne geçilmesi, dolayısıyla kamu yararı ile kişisel yarar arasında gözetilmesi gereken denge bozulmaktadır.

Anayasa Mahkemesi, düzenlemede belirtilen kişilerle yapılan işlemlerin ivazlı olması ihtimalinde tasarrufun bağışlama kabul edilmesinin, kamu

30 Karakoç, s. 377.

31 Yargıtay 17. HD, E. 2012/12574 K. 2013/227 T. 17.1.2013: "... Özellikle 6183 sayılı yasanın 28.maddede akdin yapıldığı sırada kendi verdiği şeyin değerine göre borçlunun ivaz olarak pek aşığı bir fiyat kabul ettiği ve yasanın bağışlama hükmünde olarak iptale tâbi tuttuğu tasarrufların iptali gerektiğinden mahkemece ivazlar arasında fark bulunup bulunmadığı incelenmelidir. Aynı maddede sayılan akrabalık derecesi vs. araştırılmalıdır..." Aynı yönde bkz. Yargıtay 17. HD, E. 2016/134 K. 2018/5650 T. 30.05. 2018 (Hukuktürk, erişim: 10.12.2022).

32 Mahmut Coşkun, *Tasarrufun İptali ve İstihkak Davaları*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022, s. 604; Karakoç, s. 378; Yapar, s. 282.

borçlusunun mülkiyet hakkı kapsamında yer alan tasarruf serbestisinin sınırlanmasına bu durumun ise kamu borçlusunun mülkiyet hakkını ihlal edebileceği; tasarrufu gerçekleştirdiği kişinin ise ivaz bedeli kadar mülkiyet hakkının ihlaline yol açabileceği yönünde değerlendirmelerde bulunmuştur. Bununla birlikte, kesin karinenin, tasarrufun gerçekleştirilme amacına ilişkin iddia ve savunmalarda bulunulmasını, bu iddia ve savunmaların çeşitli delillerle ispatlanmasını engellediği, bu durumun ise söz konusu davada davalıların savunma yapmasını anlamsız kılacağını, böylece silahların eşitliğinin prensibinin de zarar gördüğü ifade etmiştir.

Ayrıca, Anayasa Mahkemesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin 13. madde açısından değerlendirerek, düzenlemenin gerek kamu alacaklısı gerek kamu borçlusu yönünden tereddütte mahal veremeyecek şekilde açık, net, anlaşılır olması gerekçesiyle -mülkiyet hakkının- kanunla sınırlanması ilkesine aykırılık teşkil etmediğini kararda belirtmiştir. Yine kararda, düzenlemenin amacı değerlendirilmiş, Devletin kendisinden beklenen görevleri yerine getirmek için finansman kaynağına ihtiyaç duyduğunu, bu kaynakların önemine binaen böyle bir düzenleme yapıldığını ve düzenlemenin amacının meşru olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, Anayasa Mahkemesi bu amacın, kesin karine yerine aksi ispat edilebilen adi karineyle de sağlanabileceğinden hareketle düzenlemenin- mülkiyet hakkına müdahalesinin- ölçülülük ilkesinin orantılılık ve gereklilik unsurlarına uygun olmadığı kanaatindedir. Tüm bu gerekçelerle, Anayasa Mahkemesi, söz konusu düzenlemenin, 22.06.2023 tarihinde, Anayasanın 13. 35. Ve 36. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle iptaline karar vermiştir³³. Ancak, kararın Resmi Gazete 'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. Söz konusu karar 16.06.2024 tarihinde yürürlüğe girecektir.

Devlet, kendisinden beklenen hizmetleri yerine getirebilmek için kamu gelirlerine ihtiyaç duyar. Bu görevlerin gerek yerine getirilmesi gerek kesintisiz olarak sürdürülebilmesi için, kamu gelirlerinin tahsili oldukça önemlidir. Kamu gelirleri içinde özgül ağırlığının oldukça büyük olduğu bilinen kamu alacaklarının tahsilinin de mümkün mertebe hızlı, kolay ve

33 Anayasa Mahkemesi E. 2022/134, K.2023/116 T. 22.06.2023 (Lexpera, erişim: 05.09.2023).

en kısa sürede tahsil edilmesi istenir. Esasen bu kamu menfaati için gereklidir. Bu sebeple, kamu alacakları özel alacaklardan ayrı tutulmuş ve idareye kamu alacaklarının tahsili için birtakım ayrıcalıklar tanınmıştır. Tasarrufun iptali davası da bu ayrıcalıklardan birisidir.

Kamu borçları genellikle, kamu borçluları tarafından bir yük olarak algılanır ve bu yüzden kamu borçluları genellikle ödememe eğiliminde olur. Üstelik, kamu borçlusu, -ekonomik olarak dar boğazda ise- kamu borçlusunun haciz, aciz veya iflas hâli gerçekleşeceğini öngörüyorsa bu eğilimi daha da kuvvetlenecektir. Hal böyle olunca, kamu borçlusunun idareden mal kaçırma için- belirli derecedeki akrabalarla bir takım şüpheli işlemlerde bulunması ihtimali de düşük bir ihtimal değildir.

Bu durumdan da kararda da “... belirtilen derecelere kadar kan bağı veya evlilik bağıyla oluşan sıhri hısımlar ve eşle gerçekleştirilen ivazlı tasarrufların başlatma olarak kabul edilmesi kamu borçlusunun henüz haciz, aciz veya iflas hâli gerçekleşmemiş olmakla birlikte bu hâllerden birinin yakında gerçekleşmesinin kuvvetle muhtemel olduğu zamanlarda şüpheli tasarruflarda bulunması, bu tasarrufları genellikle bir başka isim altında gizlemesi ile bu tasarrufların gerçekte ivazsız olduğunun...” şeklinde söz edilmiştir.

Ayrıca bu durumun ispat gücü de yadsınamaz. Düzenleme de idarenin taşıdığı ispat yükünün bu zorluğunu ortadan kaldırmak, kamu borçlusunun idareden mal kaçırmasını engellemek için getirilmiştir. Bu durum kararda da “... tarafların bu husustaki gerçek iradelerinin ispatının oldukça zor olmasından kaynaklanmaktadır. Bu kapsamda kural, borçlunun kamu alacaklısından mal kaçırmasını ve alacağın tahsiline yönelik çabalarının sonuçsuz kalmasını önlemeyi, tasarruf işleminin taraflarının çoğu zaman dış dünyaya yansımaya gerçek iradelerinin ortaya konulmasının zorluğu sebebiyle alacaklıya ispat kolaylığı sağlayarak kamu harcamalarının en önemli finansmanı olan kamu alacağını korumayı amaçladığı anlaşılmaktadır...” belirtilmiştir.

Mahkeme kararında, belirlenen kişilerle ivazlı bir tasarruf işlemi yapılması halinde, kararda yer verilen ivazın tasarrufun değerinin tasarruf konusunun değeri kadar veya değerinin üstünde olması halinde, işlemin başlatma kabul edilmesi gerek kamu borçlusunun gerek tasarrufu gerçekleştirdiği kişinin ivaz kadar mülkiyet hakkının ihlal edeceği ifade edilmiştir.

Uygulamada, kamu borçlularının idareden belirtilen özellikte tasarruflarda bulduklarına çokça rastlanmaktadır. Bu durumun ispatının da güçlüğü ortadadır. Kamu menfaatinin de bireysel menfaatin de korunması gereklidir. Burada, hükmün iptal edilmesiyle, idareye tanınan ispat kolaylığı ortadan kaldırılmıştır. Hükmün iptali ile, ispat konusunda davalı taraf avantajlı duruma geçmiş gibi görünmektedir.

İlk derece mahkemesi, kamu yararı ile bireysel yarar arasındaki denge- nin- kesin karine sebebiyle davalının savunma hakkının anlamını kaybettiği sebebiyle- idare lehine bozulduğunu ileri sürmüştür. Ancak hükmün ortadan kaldırılması ile de idarenin içinde bulunduğu ispat zorluğu ile bireysel yarar da kamu yararının önüne geçebilir. Bir başka deyişle, bu sefer de kamu yararı ile bireysel yarar arasındaki denge idare aleyhine bozulabilir. Konunun pek çok yönü bulunmaktadır. Bu hususta adil bir düzenleme yapılabilmesi için, konunun tüm yönleri değerlendirilerek gerek kamu yararını gerek bireysel yararı gözeterek itidalli bir düzenleme yapılması elzemdir. Anayasa Mahkemesinin kararından da yola çıkılarak, “aksi ispatlanmadıkça, üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan hısımlarıyla, eşler ve ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) sıhri hısımlar arasında yapılan ivazlı tasarrufların bağışlama kabul edileceği” şeklinde bir kanuni düzenleme yapılabilir.

Malın sözleşmenin yapıldığı tarihteki değerinden anormal ölçüde kamu borçlusu aleyhine düşük olması halinde bu tasarruf, kanun koyucu tarafından bağışlama olarak kabul edilmektedir (6183 sayılı Kanun m. 28). Bir başka deyişle, kamu borçlusunun değerinin çok altında karşılıkla malını devrettiği sözleşmeler de bağışlama kabul edilmektedir. Burada, malın sözleşmenin yapıldığı tarihteki bedel dikkate alınır. Malın ekonomik değeri ile karşılık olarak gösterilen tutar arasındaki uyum veya uyumsuzluk olup olmadığının takdiri mahkemededir³⁴. Ancak bu durum genellikle bilirkişi marifetiyle çözülmektedir³⁵.

Yargıtay kararlarında malın tasarruf tarihindeki gerçek değerinin, karşılığında ödenen bedelin misli olup olmadığını değerlendirilmektedir. Daha açık bir deyişle Yargıtay, ivazlı bir tasarrufun bağışlama olarak değerlendirilmesi için mislilik kriteri getirmiştir.

34 Yargıtay 17 HD, E. 2015/13761 K. 2018/2261 T. 13.03.2018 (Hukuktürk, erişim: 10.12.2022).

35 Karakoç, s. 379.

Yargıtay'ın bir kararında idare, tapuda satış bedeli 26.000 Türk Lirası olarak gösterilen taşınmazın tasarrufunun iptali için dava açmıştır. Mahkeme tarafından taşınmazın bedeli bilirkişi marifetiyle 78.000 olarak tespit edilmiştir. Ancak taşınmazın da 70.000 TL karşılığında tasarruf edildiği anlaşılmıştır. Burada, taşınmazın tasarruf tarihindeki gerçek değeri ile (78.000 TL) ile taşınmazın gerçek satış bedeli (70.000 TL) arasında misli fark olmadığı ifade edilmiştir. Bu yüzden tasarrufun iptali iddiası reddedilmiştir³⁶.

Yargıtay'ın bir kararında, işlemin yapıldığı tarihte 100.000 TL değeri olan taşınmazın 12.000 TL'ye satılması ise -mislilik kriterini sağladığından-bağış olarak değerlendirilmiştir³⁷.

Borçlunun kendisine yahut üçüncü bir şahıs lehine kaydı hayat şartıyla irat ve intifa hakkı tanıdığı sözleşmeler de bu madde kapsamında tasarrufun iptali davalarının konusunu oluşturur.

3. Hükümsüz Sayılan Diğer Tasarruflar

6183 sayılı Kanunun "Hükümsüz Sayılan Diğer Tasarruflar" başlıklı 29. maddesine göre:

"Amme alacağını ödemeyen borçlulardan müddetinde veya hapsen tazyikına rağmen mal beyanında bulunmayanlarla, malı bulunmadığını bildiren veyahut beyan ettiği malların borcuna kifayetsizliği anlaşılanların ödeme müddetinin başladığı tarihten geriye doğru iki yıl içinde veya ödeme müddetinin başlamasından sonra yaptıkları tasarruflardan aşağıda belirtilenler hükümsüzdür:

1. Borçlunun teminat göstermeyi evvelce taahhüt etmiş olduğu haller müstesna olmak üzere borçlu tarafından mevcut bir borcu temin için yapılan rehinler,
2. Borca karşılık para veya mütat ödeme vasıtalarından gayri bir suretle yapılan ödemeler,
3. Vadesi gelmemiş bir borç için yapılan ödemeler."

36 Yargıtay 17 HD, E. 2015/13761 K. 2018/2261 T. 13.03.2018 (Hukuktürk, erişim: 10.12.2022).

37 Yargıtay 17. HD, E. 2019/1683 K. 2020/4912 T. 07.09.2020. (Hukuktürk, erişim: 10.12.2022)

Söz konusu hükümle borçlunun daha önceden teminat göstermeyi taahhüt ettiği borçlar haricinde, halihazırda var olan bir borç için rehin yapılması, para veya alışılmış ödeme araçları dışında başka bir yolla ödeme yapılması ya da vadesi henüz gelmeyen borç için yapılan ödemeler kanun koyucu tarafından hükümsüz kabul edilmiştir.

Tasarrufun iptali davasının konusunu teşkil eden bu tasarruflar; borçlunun kamu borcunu ödemekte zorlanmasına rağmen, diğer alacaklarına kamu alacaklarına nazaran öncelik tanınmasını önlemek amaçlanmıştır³⁸. Bu türdeki tasarruflarda kamu borçlusunun niyeti değerlendirilmez³⁹.

B. Kamu Alacağıın Tahsiline Engellemek Amacıyla Yapılan Tasarruflar

6183 sayılı Kanununun “*Amme Alacağıın Tahsiline İmkan Bırakmamak Maksadiyle Yapılan Tasarruflar*” başlıklı 30. maddesine göre:

“Borçlunun malı bulunmadığı veya borca yetmediği takdirde amme alacağıın bir kısmının veya tamamının tahsiline imkan bırakmamak maksadiyle borçlu tarafından yapılan bir taraflı muamelelerle borçlunun maksadını bilen veya bilmesi lazımgelen kimselerle yapılan bütün muameleler tarihleri ne olursa olsun hükümsüzdür.”

Bu hüküm uyarınca borçlunun kamu borcunu ödemek için malvarlığı bulunmaması veya bulunsa bile yetecek miktarda olmaması halinde, borçlunun tek taraflı olarak kamu borcunu ödememek için gerçekleştirdikleri işlemler, borçlunun bu maksadının bilen ya da bilebilecek olan kişilerle yapıldıysa, bu işlemler de hükümsüz kabul edilir⁴⁰.

38 Gerçek, s. 217; Karakoç, s. 383.

39 Bahçeci, s. 256; Gerçek, s. 217.

40 Yargıtay 17. HD, E. 2011/11438 K. 2012/4501 T. 11.04.2012: “...Yasanın 30. maddesinde borçlunun malı bulunmadığı veya borca yetmediği takdirde, amme alacağıın bir kısmının veya tamamının tahsiline imkan bırakmamak maksadiyle borçlu tarafından yapılan bir taraf muameleyle borçlunun maksadını bilen veya bilmesi lazım gelen kimselerle yapılan bütün muamelelerin hükümsüz olduğu öngörülmüştür. Bu yasa da hüküm bulunmayan hallerde uygulanması gereken İİK. 280/IV maddesinde de “ticari işletmenin veya işyerindeki mevcut ticari emtianın tamamının veya mühim bir kısmını satın alan kişinin borçlunun alacaklılarına ızzar kastıyla” hareket ettiğini bildiği kabul edilmiş ve karinenin aksinin ispatı gerektiği belirtilmiştir. Bu karine, ancak iptal davasını açan alacaklıya devir, satış veya terk tarihinden en az üç ay evvel keyfiyetin yazılı olarak bildirildiğini veya ticari işletmenin bulunduğu yerde görülebilir levhaları asmakla bera-

Tasarrufun tek taraflı olması, tasarrufun gerçekleşmesi için karşı tarafta irade beyanına gerek olmamasını ifade eder⁴¹.Yalnızca kamu borçlusunun beyanı yeterlidir⁴². Haksız bir ödeme emrine itiraz etmemek, bu türden tasarruflara örnek olarak verilebilir⁴³.

Bu tür tasarruflarda niyet önemlidir. Şöyle ki, tasarrufun kötü niyetle gerçekleştirilmesi aranır⁴⁴. Buradaki kötü niyetin iki veçhesi vardır. Birincisi, tasarrufu gerçekleştirenin kamu borcunu ödememek için bu tasarrufu gerçekleştirmek istemesidir⁴⁵. İkincisi ise, kamu borçlusunu ile tasarrufu gerçekleştiren üçüncü kişinin, kamu borcunu ödemekten kaçınmak için bu tasarrufun yaptığını bilmesi ve/veya bilebilecek durumda olmasıdır⁴⁶.

Kötü niyet esas olduğunda, tasarrufun gerçekleştirildiği zamanla ilgili, hükümsüz kabul edilen işlemlerde aranan ödeme süresinden başlayarak iki yıl şartı da gözetilmez⁴⁷. Üçüncü kişinin kötü niyetli olduğunun ispatı idareye düşer⁴⁸. Fakat burada üçüncü kişinin bu amacı bildiğinin kesin olarak ispat edilmesi gerekmez; bilebileceğinin anlaşılması yeterlidir. Ancak bu konuda açık emareler bulunmalıdır. Yargıtay kararlarında da bu durum ifade edilmiştir⁴⁹. Kötü niyet, kamu borçlusunun ikrarı, tanık delili ile

ber Ticaret Sicili Gazetesiyle; bu mümkün olmadığı takdirde bütün alacaklıların itilasını temin edecek şekilde münasip vasıtalarla ilan olduğunu ispatla çürütülebilir...”

41 Çelik, s. 144; Karakoç, s. 387.

42 Karakoç, s. 387.

43 Gerçek, s. 218; Uyar, Konu, s. 227.

44 Gerçek, s. 218; Karakoç, s. 387.

45 Gerçek, s. 217; Karakoç, s. 387; Yargıtay 17. HD, E. 2013/92 K. 2014/7610 T. 15.05.2014: “...Keza 30.maddede malvarlığı borçlarına yetmeyen bir borçlunun alacaklılarına zarar vermek kastıyla yaptığı tüm işlemler, borçlunun içinde bulunduğu mali durumu ve zarar verme kastının işlemin diğer tarafınca bilindiği veya bilinmesini gerektiren açık emarelerin bulunduğu hallerde tasarrufun iptal edileceği hususu düzenlendiğinden yapılan işlemde mal kaçırma kastı irdelenmelidir...”(Hukuktürk, erişim: 10.12.2022).

46 Karakoç, s. 388; Yargıtay 17. HD, E. 2016/134 K. 2018/ 5650 T. 30.05.2018: “... borçlunun durumunu bilen kişilerden olduğunun ispatlanamamasına göre de davanın reddine karar verilmişse de davalı ...’ın davalı borçlunun ablası ...’nın eşi olduğunun anlaşılmasına göre dava konusu tasarrufun iptaline karar verilmesi gerekirdi...”(Hukuktürk, erişim: 10.12.2022).

47 Gerçek, s. 217.

48 Açar, s. 157; Candan, s. 154; Karakoç, s. 388.

49 Yargıtay 17 HD, E. 2016/134 K. 2018/ 5650 T. 30.05. 2018: “...malvarlığı borçlarına yetmeyen bir borçlunun alacaklılarına zarar vermek kastıyla yaptığı tüm işlemler, borçlunun içinde bulunduğu mali durumu ve zarar verme kastının işlemin diğer tarafınca bilindiği veya bilinmesini gerektiren açık emarelerin bulunduğu hallerde

ispatlanabilir. Ticari, ekonomik teamüllerin ve somut olayın özellikleri birlikte değerlendirilerek de bir sonuca varılabilir⁵⁰.

Yargıtay'ın bir kararına konu olan olayda, kamu borçlusunu, bir spor klubünde yöneticilik yapmaktadır. Vergi incelemelerinin başlamasından sonra elindeki birçok taşınmazı elden çıkarmıştır. Bu taşınmazlardan birini, spor klubünde yöneticilik yapan bir başka kişiye satmıştır. Bu kişilerin tanık beyanı ile arkadaş oldukları sabit kılınmıştır. Mahkeme taşınmazı alan kişinin taşınmazın hangi maksatla elden çıkarıldığını bilebilecek durumda olduğunu kabul ederek tasarrufun iptaline karar vermiştir⁵¹.

Bir başka dava konusu bir olayda mahkeme, kamu borçlusunun şirketin malvarlığının şirket ortağına devretmesi halinde, şirket ortağının şirketin mal kaçırma maksadını bildiğini kabul etmiştir⁵². Yargıtay, bir başka davada da kamu borçlusunun çalışanının da kamu borçlusunun maksadını bilebileceği kabul etmiştir⁵³.

Yargıtay bir kararında satışın yapıldığı kişinin, kamu borçlusunu ile aynı köyde ikamet ettiği için kamu borçlusunun amacını bildiğini kabul etmiştir⁵⁴. Buna karşılık bir başka kararında aynı mahallede oturan ve birbirlerini tanıdığı sabit olan kişiler arasında satış yapılması halinde, satın alanın kamu borçlusunun niyetini bilip bilmediğinin araştırılması gerektiğini ifade etmiştir⁵⁵. Yine bir başka karara konu olan olayda, malın devredildiği kişinin kamu borçlusunun kanunda belirtilen akrabalık ilişkilerinden olmadığı ancak kayınbiraderi ile olan akrabalığı sebebiyle kamu borçlusunun maksadını bilebileceğinden hareketle tasarrufun iptali yönünde karar vermiştir⁵⁶.

tasarrufun iptal edileceği hususu düzenlendiğinden yapılan işlemde mal kaçırma kastı irdelenmelidir..." (Hukuktürk, erişim: 10.12.2022)

50 Candan, s. 151; Karakoç, s. 389.

51 Yargıtay, 17. HD, E. 2018/5725 K. 2020/7144 T. 17.11.2020 (Hukuktürk, erişim: 13.12.2022).

52 Bkz. Yargıtay 17. HD, E. 2015/ 4919 K. 2017/11574 T. 12.12.2017; Yargıtay 17. HD, E. 2013/19087 K. 2015/5861 T. 14.04.2015 (Hukuktürk, erişim: 13.12.2022).

53 Bkz. Yargıtay, 17. HD, E. 2016/3844, K. 2019/2796, T. 12.03.2019 (Hukuktürk, erişim: 13.12.2022).

54 Bkz. Yargıtay 17. HD, E.2014/13863 K. 2015/5867 T. 14.04.2015 (Hukuktürk, erişim: 13.12.2022).

55 Yargıtay, 17. HD, E. 2016/18510 K. 2019/6199 T. 15.05.2019 (Hukuktürk, erişim: 13.12.2022).

56 Yargıtay 17. HD, E. 2013/11254 K. 2014/19067 T. 22.12.2014: "...Davalı Nurdan ile borçlu arasında yasada belirtilen derecede yakın akrabalık bulunmasa da

Bir olayda, hakkında tasarrufun iptali davası açılan kamu borçlusunu yapan tasarruf işleminin gerçek olduğunu, ticari faaliyetlerinin aslında eşi tarafından yürütüldüğünü, tasarrufu gerçekleştirdiği kişinin eşinin eski ortağı olduğunu, işleri kötüleştiği için tasarrufun gerçekleştiğini ifade etmiştir. Bu konuda tanık dinletmiştir. İlk derece mahkemesi, ortaklık durumunun gerçek olup olmadığını anlamak için Sosyal Güvenlik Kurumu'na, Ticaret Sicil Müdürlüğüne ve vergi dairesine sorulmasını istemiştir. Gelen cevaplardan, borçlunun eşi ile tasarrufun yapıldığı kişinin bir işyerinde çalışmadığı, eşi ile de boşanma aşamasında olduğu; üstelik boşanma sebebinin de kamu borçlusunun eşi adına araç alıp satması olduğuna ulaşarak eşin kamu borçlusuyla birlikte hareket etmeyeceğinden hareketle satışın gerçek olduğuna kanaat getirmiş, tasarrufun iptali davasının reddine karar vermiştir. Ancak Yargıtay, lehine tasarruf işlemi gerçekleştirilenin yalnızca kamu borçlusunun maksadını bilip bilmemesi kısmını araştırmıştır. Ayrıca birlikte hareket etmelerini aramamış ya da birbirlerini nereden tanıdıklarının kesin bir şekilde ortaya konmasına gerek duymamış, bunu dikkate almamıştır. Esasen tanık delili ile, kamu borçlusunun tasarruf işlemini gerçekleştirdiği davalı ile arkadaş olduklarının anlaşılması yeterlidir.

Bu durum kararda "...Kamu borçlusunu ile eşinin birlikte hareket etmediğinden ziyade dava konusu olayda üzerinde durulması gereken husus davalı üçüncü kişi ...'in borçlunun durumunu bilen veya bilmesi lazım gelen kişilerden olup olmadığıdır. Resmi kayıtları ... adına olduğundan, ...'in borçlunun eşi ile bir ilgisinin saptanması zaten olanaksızdır ve böyle bir araştırmaya da gerek bulunmaktadır. Dosyadaki tanık anlatımlarından davalı ... adına olan ticari işlerin kocası ... tarafından yürütüldüğü, ...'in de onun yakın arkadaşı olduğu sabit olduğundan, üçüncü kişi ...'in borçlunun durumunu bilen veya bilmesi lazım gelen kişilerden olduğu anlaşılmalıdır." şeklinde ifade edilmiştir⁵⁷.

kayınbiraderi ile olan hısımlıktan dolayı davalı Nehal'in 6183 sayılı Kanun'un 30. maddesinde belirtildiği şekilde borçlunun maksadını bilen veya bilmesi lazım gelen kimselerden olduğunun anlaşılmasına ve kararda yazılı diğer gerekçelere göre davalı Nurdan vekilinin sair temyiz itirazlarının reddi gerekmiştir."

57 Yargıtay, 4. HD, E. 2021/1301, K. 2021/3019, T. 15.06.2021 tarihli kararı. (Hukuk-türk, erişim: 11.12.2022)

V. Tasarrufun İptali Davalarının Tarafları

6183 sayılı Kanunda, kamu alacağından dolayı tasarrufun iptali davasını kimlerin açabileceği açıkça düzenlenmemiştir. Ancak kamu alacaklarının tahsili amaçla açılan tasarrufun iptali davalarında davacılar sınırlıdır. Tasarrufun iptali davalarını kamu alacaklıları açabilir. Kamu alacaklıları ise, 6183 sayılı Kanununun 3. maddesinde ifade edilen Devlet, il özel idareleri, belediyeler ve çeşitli kamu alacakların tahsili için özel kanunlarda belirtilip takip yetkisi verilen diğer kurum ve kuruluşlarıdır. Bir başka deyişle, tasarrufun iptali davalarını alacaklı kamu idaresince ya da kamu alacağının tahsilini üstlenen tahsil dairesi tarafından açılabilir⁵⁸.

6183 sayılı Kanuna göre açılan tasarrufların iptali davalarında davalı taraf 25. maddesinde düzenlenmiştir⁵⁹. Bu maddeye göre “*İptal borçlu ile hukuki muamelede bulunan veya borçlu tarafından kendilerine ödeme yapılan kimselerle, bunların mirasçılara ve suiniyet sahibi diğer üçüncü şahıslara karşı istenir.*”

Tasarrufun iptali davasında davalı olabilecekler, kamu borçlusunu, kamu borçlusunu ile hukuki işlem ile tasarrufta bulunan üçüncü kişiler ve mirasçıları, kamu borçlusunu tarafından kendisine ödemedeki bulunan üçüncü kişiler ve mirasçıları, kamu borçlusunu veya kamu borçlusunu ile hukuki ilişki içerisinde bulunan, devir aldıkları malın esas kamu borçlusunun alacaklı tahsil dairesinden mal kaçırmak maksadıyla temlik ettiğini bilen ya da bilmesi gereken kötü niyetli diğer kişilerdir. Kamu borçlusunun, bu davanın tarafı olup olmadığı, 6183 sayılı Kanunda açıkça düzenlenmemiştir⁶⁰. Ancak, öğretide kamu borçlusunun da davalı tarafı oluşturduğu kabul edilmektedir⁶¹. Belirtilmelidir ki, üçüncü kişinin de malı elden çıkarması halinde dördüncü kişi ve mirasçılarına da dava yöneltilebilir⁶².

58 Gerçek, s. 212.

59 6183 sayılı Kanunda tasarrufun iptali davasının davalı tarafı olabilecekler, İİK’deki tasarrufun iptali davalarının davalı tarafı olabileceklere ilişkin düzenlemesine büyük ölçüde benzer şekilde düzenlenmiştir. (Talih Uyar, “Tasarrufun İptali Davasının Tarafları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, 16 (2015): 3005-3070, s. 3066.)

60 İİK’de düzenlenen tasarrufun iptali davalarında davacı olabileceklerin kimler olduğuna ilişkin 282. maddede, borçlu da yer almaktadır.

61 Öncü, s. 67; Uyar, Taraflar, s. 3066.

62 Açar, s. 164; Bahçeci, s. 253; Çelik, s. 141. Yargıtay 17. HD, E. 2013/15681 K.

VI. Tasarrufun İptali Davalarının Koşulları

Kamu idarelerin tasarrufun iptali davası açabilmeleri için;

1. Kamu borçlusu hakkında kesinleşmiş ve tahsil aşamasına gelmiş bir kamu alacağı bulunmalıdır⁶³. Hakkında ihtiyati tahakkuka başvurularak,

2013/3972 T. 21.03.2013: "... Borçlu ile hukuki işlemde bulunan 3.kişi iptale tabi tasarrufa konu malı 4. kişiye devretmişse, davacı, 4.kişinin kötüniyetli olduğu iddiası ile davasını ona karşı da yöneltebileceği gibi 6183 Sayılı Kanununun 31. maddesi gereğince davalı üçüncü kişinin davaya konu mal, hak ve değerleri elinden çıkardığı tarihteki bedel ile sorumlu tutulmasını da isteyebilir." Yine dördüncü kişiye davanın yöneltebileceğine dair Yargıtay, 4.HD, E. 2021/1311, K. 2021/5624, T. 28.09.2021; Yargıtay, 17. HD, E. 2016/7281, K. 2018/12794, T. 26.12.2018 (Hukuktürk, erişim: 13.12.2022).

63 Albayrak/Ağar, s. 463; Ağar, s. 148; Candan, s. 147; Çelik, s. 141; Uyar, *Taraflar*, s. 3051; Öncü, s. 75; Yapar, s. 261. Yargıtay 17. HD, E. 2021/1290 K. 2021/2493 T. 07.06. 2021: "... Bu tür davaların dinlenme koşullarından biri, kesinleşen kamu veya kurum alacağı için tahsil idaresince yapılan icra takibinin kesinleşmiş olmasıdır..." ; Yargıtay 17. HD. E. 2019/3903 K. 2020/7029 T. 12.11.2020; Yargıtay 17. HD. E. 2015/ 15671 K. 2018/ 12356 18.12.2018; Yargıtay 15. HD, E. 2001/2564 K. 2001/3685 T. 04.07.2001 (Hukuktürk, erişim: 13.12.2022). İİK'da düzenlenen tasarrufun iptali davalarında, ayrıca alacağın gerçek bir alacak olması da aranmaktadır. Alacağın gerçek olması, kanunda aranmasa da Yargıtay içtihatlarında, davanın ön şartı olarak kabul edilmiştir. (Hakana Albayrak, "Tasarrufun İptali Davalarında Yargıtay Tarafından Kabul Edilen Özel Dava Şartları", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 64/4 (2015): 931-974, s. 942.)

Yargıtay 17. HD, E. 2012/14690 K. 2014/4894 T. 03.04.2014: "...Dava 6183 sayılı yasanın 24 ve devamı maddeleri uyarınca açılan tasarrufun iptali isteğine ilişkindir. Bu tür davaların açılabilmesinin ön şartı borçlu hakkında yapıp kesinleşen bir icra takibinin bulunmasıdır. Somut olayda tasarrufu yapan A.. Ş. hakkında yapıp kesinleşen bir icra takibi bulunmamaktadır..." ; Yargıtay 17. HD, E. 2012/1877 K. 2012/3458 T. 21.03.2012: "...Dava, 6183 Sayılı Yasanın 24 ve devamı maddelerine göre açılan tasarrufun iptali isteğine ilişkindir. Anılan yasada öngörülen nedenlere dayalı olarak iptal davasının açılabilmesi için öncelikle kesinleşmiş ve muaccel hale gelmiş bir kamu alacağının bulunması gerekir. Bir başka anlatımla ödeme emrinin borçluya tebliğ edilmiş olması ve bu ödeme emrinin kesinleşmiş olması gerekir. Somut olayda ödemeye çağrı mektubu ve ödeme emrinin tebliği üzerine borçlu tarafından Vergi Mahkemesine bu belgelerin iptali istemiyle davaların açılmış olduğu ve davaların kabulüne ilişkin Konya Vergi Mahkemesince ... esas ve karar sayılı kararlarının henüz kesinleşmemiş oldukları ve dava dosyalarının henüz derdest bulundukları anlaşılmış olmakla söz konusu davaların tasarrufun iptali davası için bekletici mesele yapılarak sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı olduğu üzere davanın kabulüne karar verilmiş olması doğru görülmemiştir..." ; Yargıtay 17. HD, E. 2012/4538 K. 2012/12378 T. 12.11.2012 : "... Somut olayda borçlu tarafından ödeme emrinin iptali için Gaziantep Vergi Mahkemesinin 2008/351 E - 2008/1990 K esasında kayıtlı davanın temyiz aşamasında olup henüz kesinleşmediği anlaşıldığından öncelikle mahkemenin bu dosyanın sonucunu beklemesi red kararının onanması halinde davalılar arasındaki tasarrufun 6183 Sayılı Yasanın 27, 28, 29 ve 30. maddeler

ihtiyati hacze başvuru kamu alacakları kesinleşme şartını sağlamadığı için tasarrufun iptali davalarının uygulama alanı dışındadır⁶⁴.

2. Alacağın tahsil imkânı olmamalıdır. Kamu alacağını karşılamaya yetecek miktarda malvarlığının olması halinde, tasarrufun iptali davası açılmaz⁶⁵. Bu alacak hakkında alacaklı idare tarafından takip yapılması ancak bu takip neticesinde sonuç elde edilememiş olması ve bu alacağın teminata da bağlanmaması gereklidir⁶⁶. Kamu alacağını ödemeyen borçlunun, müddetinde veya hapse taziyekine rağmen mal beyanında bulunmayanlarla, malı bulunmadığını bildiren veya beyan ettiği malların borcunu ödemeye yetmeyeceğinin anlaşılması olmalıdır. (6183 sayılı Kanun m. 27) Bir başka deyişle kamu borçlusunun ödeme güçlüğü içinde bulunmalıdır. Ödeme güçlüğü, haciz tutanağı veya aciz fişi ile belgelendirilebilir⁶⁷ ancak zorunlu değildir⁶⁸. Borçlunun mal bildiriminde bulunmaması halinde veya bulun-

gereğince iptale tabi olup olmadığını değerlendirerek sonucuna göre karar vermesi; red kararının bozularak ödeme emrinin iptali halinde ise davanın ön şart yokluğundan reddine karar verilmesi gerekirken eksik incelemeye dayalı hüküm tesisi isabetli görülmemiştir...”; Aynı yönde bkz. Yargıtay 17. HD, E.2013/2570 K. 2014/7528 T. 13.05.2014; Yargıtay 17 HD, E. 2013/5416 K. 2014/ 13872 T. 21.10.2014 (Hukuktürk, erişim: 13.12.2022).

64 Candan, s. 153; Gerçek, s. 213; Uyar, *Taraflar*, s. 3052.

65 Açar, s. 149; Bahçeci, s. 254; Candan, s. 150; Çelik, s. 140; Karakoç, s. 389. Borçlunun borcu karşılayacak başka gayrimenkullerinin bulunduğu ve aciz içinde bulunmadığı anlaşıldığı için ilk derece mahkemesi tasarrufun iptali davasının reddine karar vermiş, Yargıtay da bu reddi onamıştır. Bkz. Yargıtay 17. HD, E. 2015/88831 K. 2018/5293 T. 04. 05. 2018; Aynı yönde bkz. Yargıtay 17. HD, E. 2012/14251 K. 2014/2948 T. 04.03.2014 (Hukuktürk, erişim: 17.12.2022).

66 Gerçek, s. 213.

67 Gerçek, s. 214.

68 Albayrak/Açar, s. 454; Bahçeci, s. 254; Yapar, s. 268. Yargıtay 17. HD, E. 2011/5829 K. 2012/652 T. 26.01.2012: "... Ayrıca 6183 sayılı Yasa gereğince açılacak iptal davalarında kamu veya kurum alacağından dolayı borçlu hakkında alınmış aciz belgesi sunulması gerekli değil ise de, iptal davasının dinlenilebilmesi için 27. madde uyarınca borçlunun haczedilecek malının bulunmaması veya haczedilen malı borcu karşılamaya yeterli olmaması gerekmektedir."; Yargıtay 17. HD, E. 2011/12048 K. 2012/4567 T. 12.04.2012: "...Dava 6183 Sayılı AATÜHK'nun 24 ve devamı maddeleri gereğince açılmış tasarrufun iptali istemine ilişkindir. Bu tür davaların dinlenebilmesi için borçlu hakkında yapılmış icra takibinin kesinleşmiş olması, iptali istenen tasarrufun takip konusu borçtan sonra yapılması, gerçek bir alacağın bulunması gereklidir. Eğer dava İİK.277 ve devamı maddeleri gereğince açılmış ise bu üç koşula ilaveten borçlu hakkında düzenlenmiş kat'i (İİK 143.madde) veya geçici aciz (İİK 105.madde) belgesinin bulunması da gereklidir. Aciz belgesinin varlığı sadece İİK 277 ve devamı maddeleri gereğince açılan tasarrufun iptali davaları için önkoşul olup 6183 Sayılı Yasanın 24 ve devamı maddeleri gereğince açılan tasarrufun iptali davaları için ib-

sa bile, mal beyanında belirtilen malın kamu borcunu karşılama yetme-
yecek olması da yeterlidir.⁶⁹ Burada önemli olan borçlunun kamu borcunu
ödeyememe durumunun fiilen gerçekleşmesidir.

3. Tasarrufun 27 ve 29. maddelerinde yer alan tasarruflardan olması
halinde ödeme süresinden geriye doğru iki yıl içinde yapılmış olması ya da
ya da ödeme süresinin başlamasıyla yapılması gerekmektedir. Tasarruf ta-
rihinden ödeme süresi arasındaki zamanın iki yıldan fazla olması halinde,
idare bu tasarruf hakkında dava açamaz.

Öğretide, kamu borcunun tasarruftan önce doğmasının da şart olduğu
ileri sürülmüştür.⁷⁰ Buna karşılık, 6183 sayılı Kanunda düzenlenen tasarru-
fun iptali davalarında bu şartın aranmaması gerektiği de ifade edilmiştir.⁷¹
Uyar bu yöndeki görüşünü, Meclis görüşmelerinde, bu şartın aranması ge-
rektiği ifade edilmişse de kanun metnine alınmaması ve kamu alacaklarının
tahsilinin önemine; Karakoç ise düzenlemenin lafzından böyle bir anlam
çıkartılamayacağına dayandırmıştır. Gerçekten de aynı gerekçelerle, kamu
alacaklarına ilişkin tasarrufun iptali davalarında bu şart aranmamalıdır.

Bu koşulların sağlanması halinde, kanunda belirtilen tasarruf türleri-
nin iptali için dava açılabilir. Koşulların varlığının ispat yükü, iptal da-
vasını açan idareye düşmektedir.⁷²

raz edilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır...” Bkz. Yargıtay 17. HD, E. 2016/ 898
K. 2018/6072 T. 18. 06. 2018; Yargıtay 17. HD, E. 2013/9087 K. 2015/5861 T.
14.04.2015; Yargıtay 17. HD, E. 2019/1683 K. 2020/4912 07.09.2020 tarihli kararı;
Yargıtay 17. HD, E. 2012/14251 K. 2014/2948 T. 04.03.2014; Yargıtay 17. HD, E.
2019/5829 K. 2020/6147 T. 26.10.2020 (Hukuktürk, ERİŞİM: 17.12.2022). İİK’da
düzenlenen tasarrufun iptali davalarının dinlenebilmesi açısından, aciz belgesinin su-
nulması -6183 sayılı Kanunda düzenlenen tasarrufun iptali davalarının aksine- özel
bir dava şartıdır. (Albayrak, s. 934; Kenan Filiz, “Aciz Halinde Tasarrufun İptali Da-
vası”, *Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3/2 (2017): 73-86; s. 78; Uyar, *Taraflar*, s. 3008; Ka-
mil Yıldırım, “Tasarrufun İptali Davasının İşlevi Bakımından Aciz Vesikası ile İlişkisi
Hakkında Düşünceler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11 (2009):
973- 982, s. 973.)

69 Gerçek, s. 214.

70 Bu şart kanunda yer almamaktadır. Ancak Yargıtay kararlarında aranmıştır. Bkz.
Yargıtay 17. HD, E. 2012/12574 K. 2013/227 T. 17.1.2013; Yargıtay 17. HD, E.
2012/8300 K. 2013/4808 T. 04.04.2013. İİK’ da da yer alan tasarrufun iptali davalara
ilgili düzenlemelerde de böyle bir koşul yer almamasına rağmen, Yargıtay bu
davalarda da tasarrufun, borcun doğumundan sonra yapılmasını aramıştır.

71 Mine Uzun Çam, *Kamu Alacağının Korunmasında Tasarrufun İptali Davaları*, Ankara:
Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 61; Karakoç, s. 382; Uyar, *Taraflar*, s. 3055.

72 Albayrak/Ağar, s. 443; Candan, s. 153.

VII. Tasarrufun İptali Davalarında Görevli ve Yetkili Mahkeme

6183 sayılı Kanun gereğince kamu alacağından tahsilinden kaynaklı görülecek iptal davalarının açılacağı yer ve görevli mahkemesine değinmek gerekecektir.

Tasarrufun iptali davalarının HMK' nın genel hükümleri uyarınca genel mahkemelerde açılması gerekir (6183 sayılı Kanun m. 24). Genel mahkemeler ile kastedilenin sulh hukuk ya da asliye hukuk mahkemelerinden hangisi olduğu belirtilmemiştir. Bu yüzden tasarrufun iptali davalarının hangi mahkemelerde görüleceği HMK' dan hareketle belirlenecektir. HMK m. 2 uyarınca, davanın şahsi dava olması sebebiyle görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir.

Bunun dışında, kamu alacağının SGK primi olması halinde, tasarrufun iptali davası, 5510 sayılı Kanun m. 88/19 gereğince, iş mahkemesinde açılacaktır. Burada özel hükmün varlığından dolayı, genel hüküm uygulanmayacaktır. Uygulamada bu da sıklıkla karıştırılan bir noktadır. Bu konuda birçok Yargıtay kararı bulunmaktadır⁷³.

HMK' nın genel hükümlerine göre görülecek iptal davası, davalının (borçlu ya da üçüncü kişinin) ikametinin bulunduğu yer mahkemesinde, davalının birden fazla olması halinde ise dava, bunlardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde açılabilir (HMK m. 7). Ancak kamu alacağının SGK primi olması halinde tasarrufun iptali davası, 5510 sayılı Kanun m. 88/19 gereğince, alacaklı kurumun alacaklı biriminin bulunduğu yerde açılacaktır.

Belirtilmelidir ki, tasarrufun iptali davası aynı bir dava niteliğine haiz olmadığından davanın konusu taşınmaza ilişkin olsa dahi HMK m. 12 uygulama alanı bulmamaktadır. Bu davalarda, taşınmazın aynından kaynaklanan

73 Yargıtay 17. HD, E. 2019/5829 K. 2020/6124 T. 26.10.2020; Yargıtay 17. HD, E. 2016/11346 K. 2019/2149 T. 27.02.2019; Yargıtay 17. HD, E. 2016/12521 K. 2016/12179 T. 29. 12.2016; Yargıtay 17. HD, E. 2016/ 12328 K. 2017/8847 T. 10.10. 2017; Yargıtay 17. HD, E. 2019/2532 K. 2020/4899 T. 07.09.2020; Yargıtay 17. HD, E. 2018/1227 K. 2020/7433 T. 23.11.2020; Yargıtay, 17. HD, E. 2019/842 K. 2021/1702 T. 22.02.2021; Yargıtay 17. HD, E. 2016/18919 K. 2016/12062 T. 28.12.2016; Yargıtay 17. HD, E.2014/13182 K. 2016/ 6948 T. 07.06.2016; Yargıtay 17. HD. E. 2014/1541 K. 2016/3230 T. 15.03.2016 (Hukuktürk, erişim: 17.12.2022).

bir dava niteliğine sahip olmayıp şahsi bir dava olması hasebiyle taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi kesin yetkili olmayacaktır. Netice itibarıyla kamu alacağının tahsili amacıyla alacaklı idarece bu iptal davalarında yetkili mahkeme HMK m. 7 ye göre genel yetki kurallarına göre belirlenmektedir⁷⁴.

VIII. Tasarrufun İptali Davalarında Dava Açma Süresi

6183 sayılı Kanununun 26. maddesinde, 26-30. maddelerde düzenlenen tasarrufların gerçekleştirilmesinden itibaren beş yıl geçtikten sonra hükümsüz kılınması amacıyla dava açılmayacağı düzenlenmiştir. Buradaki beş yıllık süre dava açma süresidir. Beş yıllık sürenin niteliği, zamanaşımı başlığı altında yazılmışsa da hak düşürücü süredir⁷⁵. Çünkü, beş yılın sonunda dava açma hakkı da sona erecektir. Yargıtay da aynı görüştedir⁷⁶.

6183 sayılı Kanununun, 27 ve 29. maddelerinde, ödeme tarihinden başlayarak geçmiş iki yıl içinde gerçekleştirilen tasarrufların hükümsüz kılınacağı ifade edilmiştir. Burada bahsi geçen iki yıllık süre dava açma süresi açısından tereddüt oluşmuştur. Yalnızca iki yıllık süre zarfında yapılan tasarruflar ancak dava konusu olabilir. Bu yüzden bu süre hak düşürücü süre olarak değerlendirilmiştir⁷⁷. Öğretideki bir görüşe göre ise iki yıllık süre niteliği itibarıyla, beş yıllık süreden farklılık arz etmektedir. Bu görüşe göre iki yıllık süre tasarrufun zamanına ilişkin taşıması gereken bir özelliktir⁷⁸. Bu özelliği sağlanmayan tasarruflar için dava konusu değildir.

74 Yargıtay 17. HD, E. 2013/365 K. 2013/631 T. 28.01.2013: "... Dava 6183 Sayılı sayılı Kanun'un 24 vd. maddelerine dayalı tasarrufun iptali istemine ilişkindir. Tasarrufun iptali davalarında, HMK'nin ... ve devamı maddelerinde düzenlenen yetki kuralları geçerlidir. İptal davaları aynı hakka değil, kişisel hakka dayanan davalardır. Bu nedenle davanın konusu taşınmaz olsa bile taşınmazlara ilişkin kesin yetki kurallarını düzenleyen HMK'nin maddesi hükmü bu davalarda uygulanmaz...." Aynı yönde bkz. Yargıtay 17. HD, E. 2012/5373 K. 2013/2724 T. 05.03.2013 (Hukuktürk, erişim: 17.12.2022).

75 Albayrak/Ağar, s. 446; Ağar, s. 148; Candan, s. 154; Karakoç, s. 405; Koçak, s. 199; Yapar, s. 288. İİK' da düzenlenen tasarrufun iptali davaları "Hak düşürücü müddet" başlığı altında düzenlenen 284. madde gereğince beş yıllık hak düşürücü süreye tabiidir.

76 Yargıtay, 15. HD, E. 1994/6377, K. 1995/76, T. 16.01.1995 (Hukuktürk, erişim: 17.12.2022).

77 Gerçek, s. 218.

78 Öncü, s. 71; Yapar, s. 273.

IX. Tasarrufun İptali Davalarının Sonuçları

6183 sayılı Kanunun “Üçüncü Şahısların Hakları Ve Mecburiyetleri” başlıklı 31. maddesine göre: “27, 28, 29 ve 30 uncu maddelerde sözü edilen tasarruf ve muamelelerden faydalananlar elde ettiklerini, elden çıkarmışlarsa takdir edilecek bedelini vermeye bu kanun hükümleri dairesinde vermeye mecburdurlar. Bunlar karşılık olarak verdikleri şeyden dolayı alacaklı amme idaresinden bir talepte bulunamazlar.”

Bu madde uyarınca, idare tasarrufun iptali davasını kazanırsa, bu tasarruf ve işlemlerden yararlananlar elde ettiklerini, eğer elde ettiklerini de elden çıkarmışlarsa mahkemenin belirleyeceği bir tutarı kamu idaresine ödemekle yükümlüdür. Üçüncü kişiler, idareden yaptıkları bu ödeme için herhangi bir talepte bulunamazlar.

İdare, tasarrufun iptali davasının şartlarının oluştuğunu tespit ettiğinde, bu tasarrufların iptal edilmesi için dava açar. İdarenin bu konuda takdir yetkisi bulunmamaktadır⁷⁹. Kanunda düzenlenen tasarrufların hükümsüz sayılması dava açılmasına ve davanın kazanılmasına bağlıdır. İdare tarafından kendiliğinden hükümsüz sayılamaz⁸⁰. Aksi takdirde idarenin, tasarrufları hükümsüz kabul ederek yapacağı her işlem fonksiyon gaspı sebebiyle yok hükmünde kabul edilir⁸¹. Bu davanın kazanılması halinde, tasarruf konusu malvarlığı üzerinde, sanki hala borçlununmuş gibi alacağı ile sınırlı olarak cebri icraya devam etme hakkı elde eder⁸². Söz konusu malvarlığını haczettir, satılmasını sağlar. Satış bedelinin içinden alacağını tahsil eder.

Belirtilmelidir ki, mahkeme yalnızca kamu alacağının miktarı ile sınırlı olarak tasarrufun iptaline karar verebilir. Bir başka deyişle, davanın kazanılması halinde idareye tanınan cebri icra yetkisi, kamu alacağı miktarı kadardır. Buradaki kamu alacağı ifadesi, asıl alacak ile birlikte ferilerini de kapsar⁸³. Ayrıca, kamu alacağının hesaplanmasında ilk tasarrufun gerçekleştiği

79 Albayrak/Ağar, s. 442; Ağar, s. 146; Candan, s. 153.

80 Bayraklı, s. 73; Candan, s. 152.

81 Albayrak/Ağar, s. 443; Candan, s. 152.

82 Albayrak/Ağar, s. 435; Ağar, s. 146; Koçak, s. 191. 6183 sayılı Kanunda yer alan tasarrufun iptali davaları ile İİK’ da yer alan tasarrufun iptali davalarının sonuçları paraleldir.

83 Albayrak ve Ağar, s. 478; Koçak, s. 192. Yargıtay, 17.HD, E. 2016/3844, K. 2019/2796, T. 12.03.2019; Yargıtay 17. HD, E. 2012/7108 K. 2013/4177 T. 26.03.2013; Yargıtay 15. HD, E. 2001/2564 K. 2001/3685 T. 04.07.2001 tarihli kararı; Yargıtay 15. HD. 2002/6497 K. 2003/486 T. 30.01.2003 (Hukuktürk, erişim: 17.12.2022).

tarih esas alınır; bir başka deyişle ilk tasarruf işleminin gerçekleştiği tarihe kadar olan kamu borcu tutarı kadar tasarrufun iptaline karar verilir⁸⁴. Bu tutarın hesaplanmasında hakim bilirkişiden yardım alabilir⁸⁵. Mahkemenin kamu alacağını aşan kısmın iptaline hükmetmesi hukuka aykırıdır.

Tasarruf konusu mal eğer taşınmaz ise tapu kütüğünün düzeltilmesine ihtiyaç olmaksızın cebri icraya devam eder. Bu dava, idarenin alacağından kaynaklanan şahsi bir dava olduğu için malın aynıyla ilgili bir sonuç doğurmaz. Bu bakımdan mülkiyetin eski haline getirilmesi bir başka deyişle kamu borçlusuna aktarılması istenemez⁸⁶. Zaten bu hem tapuya olan güveni sarsar; hem de idare kamu alacağı ile sınırlı olarak cebri icra yapabileceğinden idarenin yetkisini aşan bir durum oluşturur. Satış sonunda elde edilen tutar, kamu alacağından fazla ise bu bedel, üçüncü kişiye verilir⁸⁷.

Bu madde uyarınca, malın üçüncü kişi tarafından da devredilmesi halinde, mahkemenin takdir ettiği bedel, üçüncü kişiden talep edilecektir⁸⁸. Üçüncü kişi, ödediği bedel için kamu idaresinden herhangi bir talepte bulunamayacaktır.

84 Yargıtay, 4. HD, E. 2021/1505, K. 2021/4495, T. 13.09.2021: “ ... davalı borçlunun tasarruf tarihine kadar olan ve kesinleşen vergi borçlarının ferileriyle birlikte belirlenerek bu miktar üzerinden davacının alacak ve ferileriyle sınırlı olarak dava konusu taşınmaz satışına ilişkin tasarrufun iptali ile davacı alacaklıya bu miktar üzerinden taşınmaz üzerinde haciz ve satış yetkisi verilmesine karar verilmesi gerekirken yazılı olduğu üzere tasarruf tarihine kadar doğan vergi borcu tespit edilmeden ve davacıya haciz ve satış yetkisi verilmeden yalnızca tasarrufun iptaline karar verilmesi de doğru görülmemiştir...” ; Yargıtay, 17. HD, E. 2016/7281, K. 2018/12794, T. 26.12.2018 kararına göre: “... Somut olayda, ilk tasarruf 07.07.2010 tarihinde gerçekleştiğinden, hükme esas alınan bilirkişi raporuna göre asıl alacak 519.472,76 TL, 423.417,71 TL gecikme faizi toplamı 942.890,47 TL’dir. Mahkemece 942.890,47 TL ile sınırlı olarak iptal kararı verilmesi gerekirken 1.346.945,19 TL üzerinden iptaline karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır...” ; Yargıtay, 4. HD, E. 2021/1311, K. 2021/5624, T. 28.09.2021; Yargıtay, 17. HD, E. 2015/10400, K. 2018/8827, T. 9.10.2018(Hukuktürk, ERİŞİM: 17.12.2022).

85 Yargıtay 17. HD, E. 2013/681 K. 2013/3972 T. 21.03.2013: “... kesinleşen vergi borcu ve gecikme faizi belirlenmeli, gerekirse bu hususta bilirkişiden ayrıntılı, gerekçeli ve denetime elverişli görüş alınmalı hasıl olacak sonuca göre belirlenen borç miktarı ile sınırlı olmak üzere iptal kararı verilmelidir...” (Hukuktürk, erişim: 20.12.2022).

86 Albayrak/Ağar, s. 435; Koçak, s. 199; Uyar, *Konu*, s. 230; Yapar, s. 297.

87 Ağar, s. 164; Bahçeci, s. 253; Koçak, s. 199; Öncü, s. 46.

88 Koçak, s. 199. Yargıtay 17. HD, E. 2013/15681 K. 2013/3972 T. 21.03.2013: “... Borçlu ile hukuki işlemde bulunan 3.kişi iptale tabi tasarrufa konu malı 4. kişiyeye devretmişse, davacı, 4.kişinin kötüniyetli olduğu iddiası ile davasını ona karşı da yöneltebileceği gibi 6183 Sayılı Kanununun 31. maddesi gereğince davalı üçüncü kişinin davaya konu mal, hak ve değerleri elinden çıkardığı tarihteki bedel ile sorumlu tutulmasını da isteyebilir.” (Hukuktürk, erişim: 20.12.2022).

Sonuç

Kamu alacaklarının korunması için yapılan düzenlemelerden biri olan tasarrufun iptali davası kamu borcunu ödememek için yapılan tasarruflarının iptal edilmesi için idarenin açtığı davadır. Bu çalışmada tasarrufun iptali davaları, hukuki mahiyeti, konusu, tarafları, koşulları, açılması gereken süre ve sonuçları açısından ele alınmıştır.

Tasarrufun iptali davalarının konusunu oluşturan tasarruflar kanunda genel olarak düzenlenmiştir. Hangi tasarrufların dava konusunu teşkil edip etmediği bir noktada hâkimin takdirine bırakılmıştır.

Kanunda belirli derecedeki akrabalar ile yapılan tasarruf işlemlerinin iptali için dava açılabileceği düzenlenmiştir. Ancak evlat edinme durumuna ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Evlat edinilenin, öğretilde, 30. madde kapsamına alınması gerektiği ifade edilmişse de kanundaki ifadeyle “üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan hısımları” kapsamında m. 28/1 kapsamında değerlendirilmeli idi. Ancak m. 28/1’ de yer alan düzenleme Anayasa Mahkemesinin 24.06.2023 tarihinde verdiği karar ile iptal edilmiştir. Söz konusu iptal kararı, 16.06.2024 tarihinde yürürlüğe girecektir. Mahkemenin kararı- düzenlemenin kesin- kanuni karine getirerek davalıların savunma hakkını anlamsız kıldığı ve dava konusu tasarruf işlemlerini gerçekleştirenlerin mülkiyet hakkının zarar görme ihtimalini içermesine dayanmaktadır. Uygulamada, kamu borçlularının idareden belirtilen özelikte tasarruflarda bulduklarına çokça rastlanmaktadır. Bu durumun ispatının da güçlüğü ortadadır. Kamu menfaatinin de bireysel menfaatin de korunması gereklidir. Kanun koyucu tarafından gerek kamu yararını gerek bireysel yararı gözeten itidalli bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesinin kararından da yola çıkılarak, “aksi ispatlanmadıkça, üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan hısımlarıyla, eşler ve ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) sıhri hısımlar arasında yapılan ivazlı tasarrufların bağışlama kabul edileceği” şeklinde bir düzenleme getirilebilir.

Bunun dışında, 6183 sayılı Kanununun 28. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “pek aşağı bir fiyat” ifadesi için Yargıtay tarafından mislilik kriteri getirilmiştir. Böylece malın tasarruf tarihindeki gerçek ekonomik değerinin, gösterilen bedelinin misli olup olmadığı değerlendirilerek dava şartının gerçekleşip gerçekleşmediğini takdir edilmiştir.

Son olarak, kişilerin kamu borçlusunun tasarrufta bulunma amacının kamu alacağının tahsilini engellemek olduğunun kesin olarak bilinmesi gerekmemektedir. Bildiğinin anlaşılması yeterlidir.

Kaynaklar

- Ağar, Serkan. “Özel Hukuk İşlemlerinin (Tasarruflarının) İptaline İlişkin Davaların Vergi Hukukuna Yansımaları”. *Vergi Sorunları Dergisi*, 326 (2015): 144-168.
- Albayrak, Hakan/Ağar, Serkan. “Tasarrufun İptali Davalarının Kamu icra Hukuku ve Genel İcra Hukuku Çerçevesinde Özel Dava Şartları Bakımından Karşılaştırılması”. *TBB Dergisi*, 124 (2016): 433-484.
- Albayrak, Hakan. “Tasarrufun İptali Davalarında Yargıtay Tarafından Kabul Edilen Özel Dava Şartları”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 64/4 (2015): 931-974.
- Bahçeci, Barış. *Kamu Alacağını Takip Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Bayraklı, Hasan Hüseyin. *Vergi İcra Hukuku*. Afyon: Celepler Matbaacılık, 2014.
- Candan, Turgut. *Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2018.
- Coşkun, Mahmut. *Tasarrufun İptali ve İstihkak Davaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Çam, Mine Uzun. *Kamu Alacağının Korunmasında Tasarrufun İptali Davaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Çelik, S. Binnur. *Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018.
- Filiz, Kenan. “Aciz Halinde Tasarrufun İptali Davası”. *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3/2 (2017): 73-86.
- Gerçek, Adnan. *Kamu Alacaklarının Tahsil Hukuku*. Bursa: Ekin Yayınevi, 2017.
- Kaneti, Selim/Ekmekçi, Esra/Güneş, Gülsen/Kaşıkçı, Mahmut. *Vergi Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2019.
- Karakoç, Yusuf. *Kamu İcra Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.
- Koçak, Muhsin. *Vergi İcra Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Öncü, Kerem. *Vergi Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012.
- Uyar, Talih. “Tasarrufun İptali Davasının Konusu”. *Ankara Barosu Dergisi*, 1 (2011): 211-231. (Konu)
- Uyar, Talih. “Tasarrufun İptali Davasının Tarafları”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, 16 (2015): 3005-3070. (Taraflar)
- Yapar, Burcu Kuzucu. *Türk Hukukunda Kamu Alacaklarını Güvence Altına Alan Önlemler*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.

Yıldırım, Kamil. “Tasarrufun İptali Davasının İşlevi Bakımından Aciz Vesikası ile İlişkisi Hakkında Düşünceler”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11 (2009): 973- 982.

Hukuktürk Veri Tabanı www.hukukturk.com

Lexpera Veri Tabanı www.lexpera.com